

tra voluit manifestum; omnia siquidem ea loca, in quibus Scriptura docet Ecclesiam perpetuam, non de illa tantum loquuntur quæ tempore Apostolorum extitit, vel nunc existit, sed de illa prorsus quæ tota temporum successione eadem perseverat. Secundo hanc esse veram Ecclesiam, quam nos dicimus, non ex vi alicujus syllogismi, sed per immediatam revelationem credimus, quæ sufficienter nobis proponitur per evidentia signa credibilitatis, ut ostendimus suo loco; itaque intelligendum est, Deum a principio revelasse, et per Apostolos docuisse, eam esse ejus Ecclesiam, quæ evidentibus signis, modo jam exposito, visibilis et credibilis pro diversitate temporum conspicitur. Tertio, hoc idem perpetua traditione et communi Patrum consensione habetur, quam traditionem esse infallibilem regulam fidei supra docuimus; quamvis enim Patres non loquantur de his hominibus in individuo, qui nunc sunt, loquuntur tamen formaliter de hac numero Ecclesia, et congregatione habente eas proprietates, quas ipsorum tempore Ecclesia habebat. Quarto, ipsa Ecclesia seipsam proponit ut veram, et quia sufficienter et evidenter proponitur, ideo obligat ad credendam talem veritatem, non minus quam cæteras ad veram fidem pertinentes: quemadmodum verus Propheta, qui sufficienter proponit res sibi a Deo revelatas, consequenter proponit sufficienter se esse verum Prophetam. Denique sicut Judæi tenebantur credere futurum esse verum Messiam, eum hominem in quo impleverunt omnia quæ de Messia erant prædicta a Prophetis, et postea aperte videntes impleta esse illa omnia in hoc homine Christo, tenebantur credere hunc ipsum hominem esse illum Messiam promissum, et jam hoc sufficienter illis revelatum, quamvis non essent alia miracula, nec alia signa; ita, etc. De auctoritate Ecclesiæ circa res fidei quæ explicanda hoc loco sequebatur, jam superius, disp. 5, a sect. 3, tractatum est.

DISPUTATIO X.

DE SUMMO PONTIFICE.

Explicuimus disputatione præcedente totam Ecclesiæ rationem et regiminis formam, quam monarchicam esse conclusimus; sequitur ut de monarcha ipso, ac supremo Pastore disseramus. Quoniam vero in superioribus jam ostensum est id caput, et necessarium esse in Ec-

clesia et a Christo Domino institutum, eo generatim posito, progredimur ad demonstrandum in quonam homine hanc dignitatem constituerit, in quibus deinceps perpetua successione duraverit, in quo tandem hodie perseveret ac modo simili semper perseverabit. Disputant vero de hoc argumento imprimis auctores ii, quos præcedenti disputatione meminimus: D. Thomas 2. 2, quæst. 5, art. 50, lib. 4 contra Gent., cap. 76, et in opusc. de Regimine Principum, si ejus est, et in opusc. contra Errores Græcorum; Theologi in 4, agendo de clavibus; recentiores contra Lutheranos; Turrian., contra Sadeelem; Bellarm., tom. 1, tota controversia 3; Valent., controvers. 1, libro 8; Salmeron, tom. 4, part. 3, a tractatu 1 usque ad 5, et in acta Apostol., a tract. 62. Videri quoque potest Molina, de Justit., tract. 5, disput. 4, ubi quosdam alios adducit in num. 8. Addi possunt jurisperiti, in tom. 13 Tractatum, part. 1 et 2, speciatim Michael de Anin¹.

SECTIO I.

An Christus Dominus universalem Ecclesiæ curam Petro concesserit, atque adeo an Petrus fuerit in terris primus Christi Vicarius, et universalis Ecclesiæ Pontifex et Pastor.

1. *Probatur primo ex Scriptura. — Probatur secundo ex Patribus. — Probatur tertio a posteriori.* — Ostendimus superiori disputatione variis modis in quæstione hac ab hæreticis erratum fuisse, quorum placita satis confutavimus; in sequentibusque veritatem confirmando, iterum ea impugnabimus: illis ergo prætermittis, dico primo: Omnes Apostoli acceperunt a Christo Domino jurisdictionem et spiritualem potestatem in totam Ecclesiam et in totum orbem. Conclusio est certa et communis, quæ patet primo ex Scriptura, Matth. 18: *Quæcumque alligaveritis, etc.*; quamquam enim Origenes, Theophilact. et alii verba hæc, non de spiritali jurisdictione Sacerdotum, sed de actu correctionis fraternæ et remissionis injuriarum interpretentur, at tamen litteralis sensus est de potestate clavium: reddit enim Christus Dominus rationem, quare is qui Ecclesiam, id est Pastores Ecclesiæ non audit, habendus sit tanquam

¹ Videri etiam possunt dicta superius in disp. 5, sect. 4, et in Defens. fidei, lib. 3, et nonnulla lib. 4 de Legib. a principio.

ethnicus et publicanus; quia nimirum Pastores Ecclesiæ habituri erant potestatem ad præcipiendum, excommunicandum, solvendum et ligandum. Ita Hilarius, Anselmus, et alii expositores ibi, et Augustinus, tractatu 26 et 49 in Joan. Verum quidem est eo loco Christum Dominum non dedisse potestatem Apostolis, sed promississe, vel prædixisse fore ut haberent illam; quod notavit Turrecremat., libro 2 Summæ, cap. 77; hoc tamen sufficit intentioni nostræ, nam Christus promissionem implevit, Joannis 20: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos, quem locum Cyrillus et Chrysostomus in hunc sensum exponunt; et eandem vim habent verba illa Matth. ultimo, et Marc. ult.: Data est mihi omnis potestas, etc.* Confirmatur, quoniam constat ex Scriptura omnes Apostolos ab ipso Christo Domino Apostolicam dignitatem accepisse, Matth. 10, Marc. 3, Luc. 6, Joan. 20, ad Galat. 1 et 2, ad Ephes. 4, et 1 Corinth. 12; de ratione autem dignitatis apostolicæ est jurisdictio, et potestas spiritualis in universum populum fidelem, ut D. Thomas notat, primæ Corinth. 12, et ad Gal. 1, ubi Paulus etiam asseverat se non ab Apostolis, sed a Christo potestatem accepisse in universum orbem, eo quod ab illo fuerit Apostolus constitutus; quare, etc. Secundo, principaliter patet conclusio ex Patribus, qui hanc conclusionem sæpe affirmant, et in illius sensu non raro pronuntiant Apostolos fuisse dignitate pares. Ita Anaclet. Papa, epistola 3, habetur cap. *In novo Testamento*, 21 d.; Leo Papa, serm. tertio in Anniversario assumptionis suæ; Cyprianus, lib. de Unitate Ecclesiæ, habetur cap. *Loquitur*, 24, q. 1; Hieronymus, in id ad Gal. 2: *Restitit ei in faciem*; habetur cap. *Paulus*, 2, q. 7, ubi Gratianus explicat de æqualitate Sanctitatis, sed non recte, id enim neque sciri potest, neque fortasse verum est. Rursus Hieronymus, 1 contra Jovin.; Hilarius 6 de Trinitate, paulo post medium; Vigil. Papa, in Epist. decret., cap. 7. Tertio, probatur assertio ex effectibus: legimus namque Apostolos generaliter quasque mundi partes peragrasse, et presbyteros et Episcopos constituisse et ordinasse, ut constat ex Actis Apostolorum, et epistolis Pauli, qui Ephesi Timotheum consecravit, Titum constituit Cretæ, et de aliis non paucis videri potest Niceph., lib. 2 et 3, per multa capita. Exercuerunt præterea actus varios jurisdictionis, eujusmodi sunt excommunicare, ac leges ferre, sicut patet ex 1 Corinth. 5, 6, 7, 11 et 14.

2. *Pro assertione prædicta notatio prima: qui Apostoli proprie fuerint. — Quid de Barnaba, de quo l. 4 de Legib., c. 1, fin. — Triplicis dignitatis in Apostolis notatio secunda.* — In hac tamen conclusione advertenda sunt nonnulla. Primum, nomine Apostolorum nos intelligere duodecim, S. Matthiam, videlicet, includendo, et excludendo Judam, qui, licet fuerit ad Apostolatam vocatus, electus, et Apostolus nominatus, ut patet Luc. 6, nunquam tamen veram Episcopi consecrationem aut Apostoli jurisdictionem obtinuit, cum jam laqueo vita finierit, quo tempore cæteri jurisdictionem acceperunt. Comprehendimus etiam D. Paulum, de quo et conclusio et rationes factæ æque ac de aliis Apostolis procedunt; de Beato Barnaba nihil mihi certum constat; Clemens enim, 7 Constitutionum, eum inter septuaginta Discipulos numerat, et quamvis Act. decimo tertio Spiritus Sanctus dixerit: *Segregate mihi Saulum et Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos*, et propterea nomen Apostoli in Ecclesia obtinuerit, dubitarique non possit quin Episcopus fuerit, ut ex eodem cap. 13 colligitur, at non satis constat illum dignitatem Apostolicam quoad omnia quæ de illius ratione sunt, atque adeo quoad universalem jurisdictionem obtinuisse. Unde neque Ecclesia æquali solemnitate festum ejus, ac aliorum Apostolorum celebrat. Secundo, est advertendum tria in Apostolis esse distinguenda, ordinem Sacerdotii, consecrationem Episcopalem, et jurisdictionem universalem: quæ tria certissimum est in singulis eorum fuisse vel immediate a Christo data, vel certe ex præcepto ejus; et de ordine quidem Sacerdotii, certissima fides est omnes illum a Christo Domino immediate accepisse sub noctem Cænæ verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, ut Tridentinum definit, sess. 21, c. 1.

3. *Quomodo collata fuerit Apostolis potestas jurisdictionis. — De Thoma et Matthia Apostolis.* — De potestate item jurisdictionis, mihi multo probabilius est, eam omnes a Christo Domino immediate accepisse, quæ est antiquorum Theologorum communior sententia, in 4, d. 18, 20, 24, ubi D. Thomas, Bonaventura, Albertus, et alii; Gabriel in Canon. lect. 3; Cajetanus, tract. de Auctoritate Papæ et Conciliorum, cap. 3; Turrian., lib. 2, pro epistolis Pontif., c. 21, et in Scholiis, lib. 6 Constit., cap. 12, pag. 81; Soto, d. 20, q. 1, art. 1; Victor, Relect. 2, de Potestate Ecclesiæ, q. 2; Castr., 2 de Just. hæret. puni-

tion., cap. 24; Salmeron, et plerique initio allegati; Vargas, Opusc. de hac re; et plane colligitur ex locis Scripturæ et Patrum supra citatis, Joan. 20: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos*; et supra: *Quorum remisistis peccata*; ubi Cyrillus, Chrysostomus, Theophylactus, et alii Patres id notant; et Cyprianus, libro de Unitate Ecclesiæ; et quamvis eo tempore Thomas abfuerit, potuit tamen Christus vel illi absentem potestatem conferre, vel certe post octo dies, cum illi iterum apparuit, eam largiri, sicut ex Act. 1 colligitur Matthiam non a Petro vel Apostolis ad episcopatum electum, sed immediate a Christo; atque adeo verisimilius ab eodem jurisdictionem immediate accepisse, quoniam, ut D. Thomas, 1 Corinth. 12, notat, primum ad dignitatem apostolicam necessarium est iudicium et auctoritas gubernandi fidelem populum; ex quo sumitur generale argumentum, nam certo constat omnes Apostolos ab ipso Christo accepisse Apostolicam dignitatem, ut patet ex Luc. 6, Joan. 6, 1 Corinth. 12, ad Ephes. 4; de ratione autem talis dignitatis est iudicium; ergo, etc. Tandem id satis comprobatur exemplum Pauli, qui, ipso teste ad Galat. 1 et 2, nullam jurisdictionem ab aliis Apostolis accepisse testatur.

4. *Contraria opinio ejusque fundamentum. Enervatur.*—Non ita prorsus succedunt Episcopi Apostolis ut Papa Petro. — Contra datam resolutionem sentiunt Turrecrem., libro secundo Summæ, cap. 34; Jacobat., lib. 10 de Conciliis, art. 7, contententes totam jurisdictionem fuisse datam soli Petro, ut nimirum commodius defendant Episcopos omnes, qui Apostolis succedere dicuntur a Concilio Florentino, in instructione Armenorum, et Tridentino, sess. 23, cap. 4, et ab Augustino, in id Psalm. 44: *Pro patribus tuis*, etc., non immediate a Christo, sed a Pontifice Romano, Petri successore, jurisdictionem habere. Sed hoc certe non est sufficiens fundamentum quo a communi sententia recedatur. Constat enim similitudinem non valere in omnibus: potest enim nunc Pontifex Episcoporum jurisdictionem restringere vel ampliare, quod non potuisset Petrus facere in Apostolis, qui a Christo missi fuerunt in totum orbem ad fundandam Ecclesiam. Aliter ergo succedunt Episcopi Apostolis, quam Episcopus Romanus Petro¹; hic enim, ut dicemus in sequentibus,

¹ De quo 3 p., tom. 4, disp. 25, sect. 1, et tom. 5, disp. 1, sect. 2; alios etiam auctoris

ita succedit ut, post ratam electionem, immediate ab ipso Christo recipiat universam jurisdictionem, quam Petrus receperat, ut illius vicem suppleat; alii vero Episcopi succedere dicuntur Apostolis, non in hoc ut habeant immediate jurisdictionem, a quo Apostoli habuerunt; ceteri namque præter Petrum, eam non acceperunt ordinariam, et ad successores transferendam, ut dicemus, sed quasi delegatam privilegio speciali ob peculiarem necessitatem quæ tunc dabatur propagandi fidem, fundandique Ecclesiam per universum mundum; cujus signum est, tum quia Episcopi, qui Apostolis succedere dicuntur, non habent generalem jurisdictionem sicut Apostoli ipsi habuerunt; tum etiam quia si propria foret talis successio, nulli debuissent Episcopi creari viventibus Apostolis, sicut vivente Petro nullus creatus est qui ei succederet in Pontificatu. Episcopi ergo succedere dicuntur Apostolis secundum quamdam accommodationem¹ et representationem, ad eum modum quo presbyteri succedere perhibentur 72 discipulis, quia nimirum eorum subeunt vices, officioque funguntur: sic enim in Episcopis residet pontificia et episcopalis dignitas quæ fuit in Apostolis; sunt etiam præcipuæ columnæ et pastores Ecclesiæ, quibus commissum est illius regimen, quibus in muneribus Apostolis assimilantur, succedereque dicuntur. Vide Alens., 4 p., q. 49, memb. 6, art. 3, § 2; D. Thomam, 4, d. 19, quæst. 1, art. 3, ad 1; Richard., d. 24, art. 5, quæst. 3; Paludan., de Potestate papali, art. 2, c. 7 et 8.

5. *Quomodo dignitas Ordinis collata sit Apostolis.*—*Prima opinio Turrecrem.*—*De hoc puncto*, 3 p., t. 4, disp. 16, sect. 3, n. 30, et disp. 25, sect. 1. — De potestate ordinis est adhuc major dubitatio. Nam Turrecrem. lib. 2, cap. 32, multis rationibus conatur probare solum Petrum fuisse a Christo Domino ordinatum Episcopum, ipsum vero reliquos Apostolos consecrasset, ut verum sit, quod Pontifices sæpius asseverant, Petri cathedram esse matrem et radicem omnium Ecclesiarum, et a Romana Ecclesia omnem consecrationem et dignitatem episcopalem promanasse; quod non alia ratione stare posse videtur, quam quia solus Petrus a Christo fuit creatus in episcopum, a quo omnes alii per successionem quamdam

locos vide supra, disp. 9, sect. 9, circa num. 10.

¹ De hac ipsa re erudite Azor. tom. 2, l. 3, c. 30, q. 13.

derivarentur. Ita significat Innocentius I, epist. ad Concilium Carthaginense, quæst. 19: *A quo, inquit, Petro ipse episcopatus et ipsa auctoritas hujus nominis emerit.* Ita quoque Anaæletus Papa, epist. 2 ad Julianum, primum Episcopum; Cyprianus, epistola 6; Leo, sermone 3 de Annivers. suæ Assumptionis, et in epistola 89: *Ut ab ipso, id est (Petro), quasi quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet*; Chrysostomus, Joann. ult.: *Committit Petro præsentiam fratrum, ut ab illo derivetur in reliquos.*

6. *Secunda opinio aliorum.*—*Jacobus primus Hierosolymitanus episcopus, fuit Apostolus.*—Alii vero sentiunt Christum Dominum ordinasse Episcopos Petrum, Jacobum et Joannem, hosque cæteros consecrasset; ita indicat Clemens, lib. 6 et 7 Constitutionum, quem refert Niceph., lib. 2, cap. 3. At enim in priori loco Clemens de Jacobo Majori loquitur: *Quem Dominus, inquit, cum Petro et Joanne præcipuo honore dignatus fuit.* In posteriori vero agit de Jacobo Justo, de quo nullam probabilitatem habere potest hæc sententia, propter ea quæ dicemus. De aliis tribus persuaderi potest, ex eo quod multi Patres indicant Jacobum Justum ordinatum fuisse Episcopum Hierosolymitanum a Petro cum Jacobo et Joanne; quod sensit Anaæletus epistola 2, scribens ejusmodi exemplo constare, Episcopum non nisi a tribus Episcopis ordinari oportere. Concinit idem Clemens citatus, quamvis non *ordinatum*, sed *electum dicat.* Idem sentit Hieronymus, de Viris illustribus, in Jacobo; neque est verisimile, quod dicunt nonnulli, præfatum Jacobum Hierosolymitanum Episcopum, non fuisse unum aliquem ex Apostolis¹, ut Niceph. supra, et cap. 36 et 44. Ex Evangelio enim et Actis Apostolorum oppositum colligitur, Jacobum scilicet, fratrem Domini, unum fuisse ex duodecim Apostolis, et de eodem, qui etiam Justus vocabatur, narrant historiæ Hierosolymis Episcopum fuisse; Ecclesia denique eundem celebrat atque ut Apostolum veneratur: certe ex opposito plane sequitur neque historias neque Ecclesiam mentionem ullam fecisse tanti Apostoli.

7. *Tertia opinio verisimilior probatur.*—Alii ergo volunt omnes Apostolos immediate ab ipso Christo fuisse Episcopos ordinatos. Ita Glossa, 1 Corinth. 12, circa illud: *Posuit quidem Deus in Ecclesia primum Apostolos*, etc. Et multi

¹ Vide in 3 p., tom. 2, disp. 5, sect. 4, plures apud Lorin. in Acta, c. 1, vers. 13.

Theologi, in 4, d. 23; videturque expressa sententia Augustini, libro Quæstionum novi et veteris Testamenti, quæst. 97, sub finem: *Ipsæ enim*, ait loquens de Christo, *præquam in Cælos ascenderet, imponens nomen Apostolis, ordinavit in Episcopos.* Ubi cum indefinite loquatur, plane de omnibus se loqui significat; sermone etiam 28 (si ejus est), ad fratres in eremo, eodem indefinito loquendi modo, inquit Christum ordinasse Apostolos Sacerdotes in nocte Cœnæ; ex quo potest sumi argumentum; nam si Christus immediate ordinavit omnes Apostolos Sacerdotes, cur non Episcopos? vix sane potest reddi ratio probabilis; nam sicut presbyteri æquales sunt in ordine, et esse inæquales possunt jurisdictione, ita Episcopi quoad consecrationem æquales in jurisdictione possunt esse inæquales. Ex quo deducitur novum argumentum: namque, si in aliquo fuit inæqualitas inter Apostolos, fuit haud dubie in potestate jurisdictionis, quam nihilominus immediate a Christo Domino receperunt; ergo multo credibilius idem dicendum est de potestate ordinis. Denique cum proxime sint a Christo constituti in Apostolica dignitate, eaque maxima ex parte in dignitate episcopali fundetur, verisimilius plane est etiam ipsum Christum per se in Apostolos ordinasse, quos ipse vivens præsensque elegit, et quibuscum est conversatus.

8. *Moderatio prædictæ opinionis.*—Quod ideo dico, quia de Matthia res videtur minus explorata, quamvis in Actibus non legatur ejus ordinatio; solum quippe in cap. 1 habetur, *cecidisse sortem super Matthiam, et annumeratum fuisse cum undecim Apostolis.* Verisimilius tamen est ordinationem recepisse ab Apostolis, ne speciale miraculum admittamus, aut potius extraordinarium modum providentiæ: non enim dubium quin potuisset Christus Dominus sua potestate excellentiæ illum a cælo consecrare, vel per Angelos id efficere, ut alias de Amphilocho refert Niceph., l. 11, c. 2. Non tamen teneo sufficientem auctoritatem vel necessitatem tanti miraculi, præcipue cum Actor. 13 indicetur Paulum Apostolum per impositionem manuum ab hominibus fuisse ordinatum Episcopum; quo in loco Chrysostomus id ita interpretatur, idemque sentit Leo Papa, epistola 81. Neque vero eadem est ratio de his atque de cæteris, quos Christus Dominus per seipsum in vita mortali vocavit, et cum quibus vixit: etenim absque ullo miraculo vel extraordinaria providentia potuit illos per se ordinare Episco-

pos, ut ordinavit Sacerdotes, ac fecit Apostolos: quæ sententia verisimilior apparet, quamvis in hac re nihil possit certum haberi.

9. *Ubi, et quando Apostoli ordinati.*—*Aliorum sententia.*—Minus vero certum est quo loco aut tempore fuerint Apostoli a Christo ordinati Episcopi; nam quidam¹ putant factum id fuisse in nocte cenæ, tum quia tunc data est Ecclesiæ potestas ad consecrandum corpus Christi Domini, et ad perpetuo retinendam hanc potestatem: non retinetur autem, nisi per ordinationem Sacerdotum; ergo verisimile est tunc recepisse Apostolos potestatem ordinandi Sacerdotes, consequenterque fuisse consecratos in episcopos. Alii malunt factum, Joan. 20, illis verbis: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, etc.; vel certe Matth. ultimo, cum dictum a Christo fuit: *Data est mihi omnis potestas*, etc. *Euntes in mundum universum, prædicate*, etc. Ita Carthus., 4, d. 24, q. 8. Sed, ut monui, hac in re nihil est certum de tempore, circumstantiis et modo, quamvis simpliciter probabilius videatur quod proposuimus.

10. *Ad fundamentum in num. 5.*—*Ad fundamentum in num. 6.*—Nec obstat ratio primæ sententiæ. Nam certissimum est, illa Pontificum dicta non fundari in eo, quod Petrus ordinaverit omnes Apostolos; nam Pontifices, illis loquendi modis, volunt solummodo explicare certum primatum Ecclesiæ Romanæ, esseque matrem omnium Ecclesiarum, quia ad illam, ut diximus, pertinet regimen et gubernatio omnium; itemque a Petro incipere episcopalem dignitatem, quod omnium primus illam accepit, et cum majori excellentia et prærogativa quam cæteri, quantum ad jurisdictionem, de qua materia Pontifices agunt. Ad fundamentum secundæ sententiæ, respondetur illam non fuisse propriam ordinationem episcopalem Jacobi, sed designationem seu determinationem ejus ad episcopatum Hierosolymitanum, ut in eo haberet non solum delegatam, sed ordinariam etiam potestatem, possetque proinde in eo episcopatu habere successorem. Quod si intercessit forte manuum impositio, non per modum veræ consecrationis episcopalis, sed cujusdam ecclesiasticæ ceremoniæ fuit adhibita.

11. *Notatio tertia: ut Apostoli fuerint in*

¹ Videri potest Vazq., de Ordine, disp. 242, c. 7, post. Salmer., tr. 36, in Acta; Henriq., l. 10, c. 3.

jurisdictione pares.—Ad extremum est in hac conclusione observandum, cum dicimus omnes Apostolos accepisse jurisdictionem in universum orbem, intelligi potestatem eam fuisse quodammodo æqualem in amplitudine objecti et loci, non vero in modis, neque in actibus talis jurisdictionis, ut jam in sequenti conclusione dicetur.

Assertio secunda, de præ eminentia Pontificatus Petri, et successorum.

12. *Prima probatio ex loco Matth. 16.*—Dico secundo¹: Petrus Apostolus fuit in hac jurisdictione cæteris superior, in eo præcipue quod illi soli sit data potestas ordinaria regendi et pascendi universam Christi Ecclesiam, ut in ea ipsi perpetuo succederetur, quod aliis Apostolis datum non est. Hæc conclusio simpliciter est de fide, patetque primo ex celebri loco Matthæi 16: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* In quo testimonio, quoniam non solum hæretici, verum etiam aliquando Catholici illud eludere conati sunt, duo certissima esse debent. Primum, totum illum sermonem Christi Domini ad Petrum esse relatum. Secundum, Petri summam potestatem et dignitatem patefacere. Primum evidenter liquet ex ipso verborum ordine; ait enim Christus Dominus: *Beatus es, Simon Barjona, et ego dico tibi*, etc. *Et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Nam vox *hanc* ex proprietate sua aliquid præsens, vel de quo paulo ante sermo præcesserat, importat, nimirum Petri personam. Neque obstat illa mutatio generis masculini in femininum, quam latina translatio ex græca sumpsit. Nam in Hebræa vel Syriaca lingua, qua Christus loquebatur, utrobique est nomen *Cephas*, quod petram significat, teste Hieronymo ad Galatas primo. Unde Joannis primo, Petro prædixerat Christus appellandum nomine *Cephas*, qua voce usus est hoc Matthæi loco, dicens: *Tu es Cephas, et super hanc Cepham*, ac si diceret: *Tu es lapis, et super hunc lapidem*: græcus autem et latinus interpres propter diversitatem masculini, et feminini generis, voces aliquantum commutarunt, re tamen vera idem retinetur sensus. Confirmatur: nam si particula *hanc*, aliquid præter Petrum designaret, sine causa Christus appelleret Simonem, ad eumque sermonem dirigeret, cum neque ad Petrum pertineret id

¹ Vide in Defens. fidei, l. 3, a c. 10.

quod dicturus esset, neque illa nominis mutatio ad præsentem sermonem prorsus referret; novo ergo imposito nomine, novi provisio muneris significata sine dubio est, ut notavit Cyrillus, libro secundo in Joannem, capite 2.

13. Et ex his etiam patet secundum; ideo enim Petrus *petra* Ecclesiæ nominatur, quia ejus pastor et rector universalis constitutus est, ut Patres omnes exponunt. Hinc enim Concilium Chalcedonense, act. 13, Petrum vocat petram et crepidinem Ecclesiæ. Athanasius, in epistola ad Felicem Papam, quam suo et Ecclesiæ Alexandrinæ nomine scripsit: *Tu es*, inquit, *Petrus, et super fundamentum tuum, Ecclesiæ columna, id est, Episcopi, sunt firmata.* Chrysostomus, homilia 55 in Matth., et alii expositores, græci et latini, in illum locum; Augustinus, serm. 11 de Sanctis, et Leo Papa, sermone 2 in Annivers. suæ assumptionis, et Maximus, sermone de Petro et Paulo; Paulinus, epistola 4 ad Severum, Petrum vocat fundamentum Ecclesiæ; et Ambrosius, in hymno quem Ecclesia sæpissime canit, Petrum vocat Ecclesiæ Petram: *Hoc, inquit, ipsa petra Ecclesiæ canente, culpam diluit*, quod notavit Augustinus, libro 1 Retract., cap. vigesimo primo. Eadem expositione utuntur frequentissime Patres, Anacletus Papa, epistola tertia, capite tertio; Cyprianus, de Unitate Ecclesiæ, habetur 24, quæstion. 1, cap. *Loquitur Dominus*, et epist. ad Quintum¹. Item l. 4, epistol. 9, et epistol. ad Jabajanum; August., lib. 2 de Baptis., c. 1: *Cæterum quis, ait, nesciat Petrum Apostolatus principatu cuiuslibet Episcopatus esse præferendum?* Tertullian., de Præscript.; Origen., homil. 5 in Exod., et homil. 6 ad Roman., quem refert etiam Euseb., libr. 6 Histor., cap. 19; Hilar., 6 de Trinit., et Canon. 16 in Matth.; Basil., lib. 2 de Spiritu Sancto; Ambros., Lucæ quinto, et sermone 47, et sermone de Fide Petri, et de Natali Petri et Pauli. Vide cap. *Non turbat*, vigesimo quarto, quæst. 5, et cap. *Fidelior*, d. 50; Hieron., in dictum locum Matth., et 1 contra Jovinian., et Jerem. 16, et Ezech. 4; Greg., l. 4, epist. 32 et 33, et l. 3, epist. 37; August., sermon. 24, 20 et 29 de Sanctis, et sermon. 124 de Tempore, et plures infra referam.

14. *Examinantur expositiones aliæ.* Vide in Defens. fidei, libr. 3, capit. 21, a num. 10.—*Prima expositio.*—At enim locum hunc non

¹ Vide Pamel. in epist. ad Quintum, quæstion. 71.

solum adversarii, sed etiam Patres aliis modis interdum exponunt, id quod oportet breviter attingere, ut veritas evidentius constet. Prima expositio est, verba illa, *super hanc petram*, non ad Petrum, sed ad Petri confessionem referri. Ita Ambros., libro 6 in Luc., capite 9; Chrysostomus, homilia 89 in Matth.; Cyrillus, dialog. 4 de Trinitate; Hilar., l. 6 de Trinitate. Hanc expositionem Lutherani libentissime amplectuntur: si autem non excludat priorem sensum explicatum (ut excludere videtur Arboreus, libro 5 Theosoph., capite 5), qui est revera proprius et literalis, posset hic secundus admitti, quia et una littera plures sensus patitur, et totum quod in hac expositione affertur, in se verum est; nam etiam fides est suo modo fundamentum Ecclesiæ, ut præcedenti disputatione, sectione prima vidimus, et magis accommodate ad hunc locum fides Christi, quam Petrus confessus est, dicitur fundamentum, non tanquam quod, ut dialectice loquamur, sed tanquam quo; quia nimirum confessio Petri fuit illi quodammodo ratio seu dispositio ad primatum Ecclesiæ obtinendum, ut Hieronymus, Hilarius et alii interpretantur. Et hoc modo expositio hæc in primam incidit, sicut et alia Cyrilli, nimirum intelligi fidem Petri summi Ecclesiæ Pastoris, quæ deficere non potest, cum Ecclesiæ fidem totam quodammodo sustineat. Quæ expositio non solum contraria nobis non est, sed potius bene ostendit quid sit Petrum esse petram, in qua fundatur Ecclesia, nimirum esse universalem pastorem, ex quo Ecclesiæ firmitas, et in vera doctrina constantia, tanquam ex certa et infallibili regula pendet, quem sensum habet etiam Epiphanius, 2 contra Hæreses, in 59.

15. *Secunda expositio.*—Alia expositio frequens etiam apud Patres est, petram, in qua, ut Christus pronuntiat, fundatur Ecclesia, esse ipsum quem Petrus fuerat confessus: nam ut 1 Corinth. 3 dicitur: *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus*; qui capite 10 *petra* vocatur; et Matth. 21: *Lapis angularis*. Ita Augustinus, sermone 13 de Verbis Domini, tractatu ultimo in Joan., et 1 tract., capite 21, memorat se aliquando exposuisse *super hanc petram, id est Petrum*, et quodammodo retractat potius dicendum fuisse: *Id est Christum*, quamvis tandem utramque expositionem admittat tanquam probabilem. Et quidem si de re ipsa per se loquamur, certum est solum Christum Dominum esse primum et principale fundamentum quo tota Ecclesia ni-